

Bericht:	Reactie LTO Nederland internetconsultatie Wijziging Bijlage V Omgevingsregeling – uitfasering stalvloeren
Afzender:	LTO Nederland
Contactpersonen:	C. Ondersteijn
Datum indiening:	4-9-2025
Pagina's:	4

A. Inleiding

Voorop gesteld, emissie-arme technieken, horen te werken en ze moeten de emissiereductie, zoals in bijlage V van de omgevingsregeling vastgesteld, halen. Veel van onze leden hebben (verplicht) geïnvesteerd in deze vloeren. Het is teleurstellend als een belangrijke pijler onder het stalspoor uiteindelijk geen resultaat op zou leveren. Door jurisprudentie en het verschijnen van het rapport [Stikstofverlies uit stallen op basis van stikstof-fosfaat verhouding in afgevoerde mest: Vervolgonderzoek 2017-2022 - Wageningen University & Research](#) ligt het in de lijn der verwachtingen dat er aanpassingen in de wetgeving noodzakelijk zijn. Echter, een uitfasering vinden wij dermate ingrijpend maar vooral prematuur dat deze wijziging in zijn geheel aangehouden moet worden en wel om de volgende redenen:

1. De implementatiegraad (op basis van cijfers uit de GO) van de betreffende vloeren is 11,9%. De gemiddelde normatieve reductie volgens de RAV-lijst is 30%. Het afschrijven van dit type vloeren grijpt enorm in op het handelingsperspectief van de melkveehouderij met betrekking tot emissiereductie. Het is daarom van belang onomstotelijk aan te tonen dat deze vloeren inderdaad niet werken.
2. Het onderzoek dat de basis vormt van de wijziging is een onderzoek dat kijkt naar de verhouding N:P in afgevoerde mest en is daarmee een gemodelleerde proxi van emissie (Groenestein, et al. 2023, *Schatting van stikstofverliezen uit stallen op basis van de stikstof-fosfaat verhouding in afgevoerde mest*, WUR). Gebruikte data zijn analyses van afgevoerde mest en het daaraan gekoppelde vloertype dat door de ondernemer is opgegeven bij de Gecombineerde Opgave. Daarnaast is gebruik gemaakt van geanonimiseerde data uit de Kringloopwijzer van bedrijven met bemonsterde mestafvoer. De stichting I-Vee heeft een review uit laten voeren door CLM en Aarhus University (van den Hengel, 2022, *Internationale review naar meetmethode CBS t.b.v. bepaling ammoniakemissie uit veestallen*, I-Vee). Beiden komen tot dezelfde conclusie, namelijk, dat de methodiek gebreken kent. Met name de onzekerheid en variatie in uitslagen van mestmonsters is een heikel punt. De laboratoria geven aan dat de variatie in analyse-uitslagen een 10% onder- dan wel overschatting van de gehalten geven binnen een lab. Daar komt variatie tussen laboratoria bij. Dit maakt dat de analyses bij grote aantallen nuttige informatie kunnen geven over de gehalten in afgevoerde mest in een bepaalde periode maar dat maakt ze ongeschikt voor gebruik in analyses van kleinere aantallen zoals in onderhavig onderzoek. Ten tweede geldt dat de bedrijven in de sample niet representatief zijn. Intensieve bedrijven met mestafvoerplichting zijn oververtegenwoordigd. Deze hebben tevens vaak een relatief groter aandeel mais in het rantsoen.

Daarnaast geldt dat voortschrijdend inzicht laat zien dat gasvormige verliezen in de vorm van N_2 stelselmatig zijn onderschat (CDM, 2024, *'Correctiefactor voor de gasvormige stikstofverliezen bij melkvee'*, WUR). Hoe deze verliezen zich manifesteren op een individueel bedrijf en wat daarbij bepalende factoren zijn vergt nader onderzoek. Wel staat vast dat dit de verhouding N:P beïnvloedt. Dit maakt een eenzijdige benadering op basis van N:P verhouding als indicator voor ammoniakreductie onvoldoende robuust voor de beoordeling van de effectiviteit van stalvloeren met betrekking tot ammoniakreductie.

3. Ruim 1,5 jaar geleden heeft u stalvloerfabrikanten de mogelijkheid gegeven om aan te tonen dat hun systemen in de praktijk wel voldoende kunnen reduceren. Daarna is er in zoverre, wij daarvan op de hoogte zijn, niet meer over gecommuniceerd. We hebben geen inzicht gekregen wat de vloerenfabrikanten hebben ingebracht en/of zij inschatten dat de beoogde emissiefactor, mits goed uitgevoerd en onderhouden wel bereikt kan worden. LTO krijgt ook signalen uit de praktijk van bedrijven waar continue gemeten wordt, dat bijvoorbeeld door frequenter mest te schuiven de beoogde reductie van de emissienorm wel gehaald kan worden. Had een aanpassing van de leaflet kunnen helpen om de huidige emissiefactor overeind te houden? Er wordt alleen verwezen naar het rapport. We missen een bredere en volledige onderbouwing, inclusief de reactie van de fabrikanten. LTO kan daarom nu niet beoordelen of het terecht is dat voor nieuwe stallen de emissiefactor van al deze systemen teruggezet wordt naar traditioneel. We vinden het daarom belangrijk dat er een bredere en een meer zorgvuldige afweging wordt gemaakt. En als deze al wel gemaakt is, of er inzicht gegeven kan worden in deze afweging.
4. Op rond de 50 melkveebedrijven (15 binnen Netwerk Praktijkbedrijven, 33 recent gestart in Noord-Brabant en nog enkele in andere projecten (o.a. Maatwerk met Meetwerk in Groningen) in Nederland worden in opdracht van, betaald door en in samenwerking met de Nederlandse overheid real time ammoniakemissies van stallen gemeten. Hieruit blijkt dat de variatie in emissies groot is, maar dat wel een reductie wordt gerealiseerd (Schip et al., 2024, *Emissies van ammoniak en methaan uit melkveestallen in het Netwerk Praktijkbedrijven Tussenresultaten van praktijkmetingen op 15 onderzoeksbedrijven*, WLR). Op dit moment loopt praktijkonderzoek waarin met managementaanpassingen getracht wordt de emissies (nog verder) te verlagen. De resultaten hiervan worden geleidelijk bekend waarbij bijvoorbeeld de Marke al een forse reductie uit de stal van 57% heeft weten te realiseren onder meer door haar vloer/stalmanagement te optimaliseren (Walvoort, 2025, *Grote stap in reductie ammoniakemissie bij De Marke: 57% minder uitstoot in vijf jaar*, WLR). In Noord-Brabant zijn de laatste bedrijven in juli 2025 opgestart met meten. In Groningen is gemeten in en rondom stallen om de verspreiding van ammoniak uit stallen in beeld te brengen. Dit onderzoek is ten einde en geeft een beeld van de stalemissies (TNO/WUR/ORC/UvA/RIVM, 2024, *Maatwerk met Meetwerk Liefstingsbroek; Eindrapportage*, www.hetliefstingsbroek.nl).

Door nu reeds vloeren uit te faseren op basis van onvoldoende betrouwbare analyses van gehalten in afgevoerde mest uit een niet-representatieve steekproef, terwijl deze vloeren nog volop in onderzoek zijn, ondermijnt u niet alleen draagvlak voor medewerking aan dit type onderzoek maar grijpt u onnodig fors in, in de investeringsbereidheid en het handelingsperspectief van melkveehouders om Nederland op een bedrijfseconomisch verantwoorde manier van het slot te halen.

5. In onze ogen zit er een tegenstrijdigheid in het overgangsbeleid in de tekst van bijlage V en in de toelichting. We lezen de bijlage zo dat al degenen die een definitieve vergunning hebben voor een milieubelastende activiteit daar ook in de toekomst gebruik van kunnen maken. Degenen die hun milieutoestemming via hun melding hebben verkregen moeten op 1 april 2026 hun stal in gebruik hebben genomen. In de toelichting geeft u aan dat dit voor iedereen zou gelden. Kunt u aangeven wat er nu precies bedoeld wordt?
6. Verder geeft u aan dat deze aanpassing nauwelijks of geen gevolgen heeft voor bedrijven die desbetreffende vloeren reeds hebben toegepast. LTO denkt dat u daarmee de gevolgen onderschat. De redenering klopt wellicht voor het milieuspoor (paragraaf 4.8.2, artikel 4.418 van het Besluit Activiteiten Leefomgeving). Indirect kan het via het natuurspoor (artikel 5.1, 1e lid, sub e, Omgevingswet) wel grote gevolgen hebben. Het is weliswaar niet de verantwoordelijkheid van uw Ministerie maar de gevolgen komen wel op het erf van de melkveehouders terecht. De samenhang die de aanpassing heeft met de natuurtoestemming had in de toelichting thuisgehoord. We hebben niet voor niets één integraal stelsel onder de Omgevingswet gekregen. We geven u een aantal voorbeelden waar melkveehouders tegen aan kunnen gaan lopen.
 - a) Door alle onzekerheid van de afgelopen jaren zijn veel investeringen uitgesteld. Een aantal melkveebedrijven met een natuurtoestemming en een milieutoestemming (melding of afhankelijk van de interpretatie bij punt 5 geldt dit ook vergunningen) op basis van deze vloeren die hun stal niet voor 1 april 2026 gerealiseerd hebben; Als ze na die tijd de stal nog willen bouwen of aanpassen moet niet alleen de milieutoestemming maar ook de natuurtoestemming aangepast worden , met alle procedurele problemen van dien. We pleiten daarom ook voor een langere overgangstermijn.
 - b) PAS melders en bedrijven met een positieve weigering die hun bedrijfsontwikkeling op basis van deze vloeren gerealiseerd hebben. Het legaliseren kan door deze aanpassing een stuk ingewikkelder worden. Moeten ze bij de beoordeling uitgaan van een factor van 13 kg in plaats van 6 kg, 7 kg of 8 kg ? Betekent dit bijvoorbeeld dat het verificatieproces voor deze PAS melders over moet?
 - c) Volledig vergunde bedrijven die een bedrijfsontwikkeling beogen. Wanneer bedrijven met een vloer die van RAV is verdwenen zijn bedrijf wenst aan te passen en daarvoor een nieuwe NB-wet-aanvraag doet, behoudt deze dan wel de door hem tot dan toe vergunde emissiereductie?

Door het aanpassen van de normen kunnen bedrijven gevoeliger worden voor handhaving. Dat geldt zeker voor PAS melders en bedrijven met een positieve weigering en ook voor bedrijven dichtbij een Natura 2000 gebied. Het overkoepelende probleem bij al deze drie voorbeelden is dat er vanwege additionaliteit in het kader van de natuurtoestemming voor melkveehouders helemaal geen handelingsperspectief is. Om uit deze impasse te komen heeft LTO samen met het NAJK, de provincies, de gemeenten en de waterschappen een voorstel gemaakt [Gezamenlijke-bouwsteen-emissiereductie-landbouw.pdf](#). De bovengenoemde knelgevallen kunnen alleen opgelost worden als vergunningverlening weer op gang komt.

7. Doordat de aanpassing niet in samenhang met de Natuurtoestemming is beoordeeld, zijn de geschetste kosten in de toelichting bij het wetsvoorstel in de praktijk ook veel hoger. Vergunningprocedures kosten duizenden euro's aan advies- en leges kosten. Nog een groter probleem is dat procedures veel tijd vergen. In de meeste gevallen duurt het enkele jaren voordat een procedure helemaal afgerond is. Zonder geldige vergunningen kunnen bedrijven niet investeren of wordt bedrijfsovername een stuk ingewikkelder. De indirecte schade is dus veel groter.

Naast de bovengenoemde argumenten, doet deze aanpassing ook sociaal iets met onze leden. Het geeft weer meer onzekerheid. Dat geldt zeker voor bedrijven die reeds hebben geïnvesteerd in deze vloeren, bedrijven met een onjuiste natuurtoestemming, bedrijven met toekomstplannen, enzovoort. Alle bedrijven hebben het gevoel dat de rechtszekerheid afneemt.

Concluderend willen wij u verzoeken deze uitfasering aan te houden en een eventuele wijziging van de RAV-lijst uit te stellen. De lopende onderzoeken zullen op relatief korte termijn meer inzicht geven in de kansen of beperkingen die de betreffende vloeren hebben met betrekking tot emissiereductie.